

Теоријата за поделба на власта на законодавна, извршна и судска, има големо историско и политичко значење и таа значи негирање и надминување на автократијата и самоволието на владејачките партии, групи и поединци. Речиси два ипол века оваа теорија претставува основа за функционирање на механизмите на власта и подразбира два успешни модела на организација, и тоа парламентарна демократија која произлезе од Француската буржоаска револуција во 1789 година, и вториот претседателски систем во кој доминира непосредно избраниот функционер, кој истовремено ја спроведува и извршната функција на власта.

Кај нас, во досегашната практика, постојат повеќе проблеми во дејствувањето на парламентарниот систем, што се и причините за неефикасност на институциите. Дали постои основа за размислување за промена на политичката организација во Македонија?

Пишува: Драги ИВАНОВСКИ

Како и повеќето европски држави, така и Република Македонија го прифати парламентарниот систем, според кој, Собранието како законодавен орган ги избира премиерот и Владата, која раководи со извршната функција во спроведувањето на власта. На непосредни избори се избира и претседател на државата, кој има значајно помали ингеренции, кои донекаде се испреплетуваат со оние на Владата, особено во областа на одбраната, надворешната политика и за други прашања

кои се дефинирани со највисокиот правен акт - Уставот и треба да овозможат дејствување на правдата и на правната држава. Меѓутоа, во досегашната практика на спроведување на ваквиот модел на поделба на власта, во нашата држава се појавуваат низа слабости и недоречености, кои имаат непосредно влијание и врз ефикасноста во спроведувањето на најбиталните државни функции. Тоа, пред сè, се однесува на проблемите во "кохабитацијата" меѓу носителите на функциите - претседател на државата и претседател на Владата во ситуација кога тие припаѓаат на различни партии, со изразена дивергентна програма и идеолошка идентификација. Во моментот тоа се случува на линија Бранко Црвенковски - Никола Груевски, но таква конфронтација имаше и во време на покојниот претседател Борис Трајковски, кој не му беше по волја на тогашниот премиер Љубчо Георгиевски, иако и двајцата беа од иста партија!

Како резултат на таквата ситуација сега македонската држава доцни со остварувањето на судските и на другите реформи поради тврдоглавиот однос и на едната и на другата страна, кој беше изразен преку постапката за предлагање и избор на членови на Судскиот совет, кој поради тоа не беше во можност да ја остварува својата значајна функција, како што е предлагањето нови кандидати за судии. Истото се случи и со предлагањето нови амбасадори, кои токму во овие моменти имаат непроценлива важност во претставувањето и промоцијата на Македонија. На таков начин политичката борба, која по завршените избори за нов состав на Собранието, треба да премине во борба на различни ставови која треба да даде нов квалитет, продолжува и натаму без оглед на штетите кои се предизвикуваат во остварувањето на најважните национални и државни цели и интереси, како што се, членството во НАТО и во ЕУ.

Посебен проблем претставува и биполаризмот во политичката структура на политичките партии кај македонскиот и албанскиот блок, кои ја претставуваат групата од 4 највлијателни партии - ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ, ДПА и ДУИ. Така, во практиката имаме двојна партиска конфронтација врз идеолошка и етничка основа, која предизвикува сè поголеми апетити кај ДПА и ДУИ, бидејќи е наметнато мислењето дека без нивно присуство не може да се формира каква и да е влада! Тоа особено се однесува и за претседателските избори на секои 5 години, кога поради расцепаноста на гласачкото тело кандидатот за највисоката функција од редот на македонскиот политички блок партии мора да смета и на гласовите на албанските избирачи, што е поврзано со давање ветувања за нови концесии кои никако да завршат.

ДАЛИ НИ Е ПОТРЕБЕН ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ СИСТЕМ?

Наместо ваквиот систем на парламентарна демократија, која изроди бројни проблеми како, на пример, неефикасноста во извршувањето на законо-

ПРЕТСЕД

давната функција во периодот на потребните интензивни промени на политичкиот систем, одделувањето на пратениците од избирачкото тело и нивно подведување под стегите на партиската бирократија, нивно селење од една во друга партија, што автоматски укажува на некој вид "трговија на интереси", каде посебно место претставува и детектираната појава на обиди за доминација на Владата врз Собранието, можеби е време да се размислува и за воведување на претседателски систем, кој до совршенство се применува во најмоќната држава САД. Тој систем покажа дека наспроти големата концентрација на власт во рацете на претседателот, тој може да биде подложен на постапка на "импичмент" и пред истекот на четиригодишниот мандат да биде сменет од функцијата доколку се докаже дека не ги применува законите.

Во претседателскиот систем целата извршна функција е самостојна и му се доверува на претседателот на републиката или на државата, додека законодавната функција му припаѓа исклучително на законодавното тело Конгресот - Сенатот (Горен дом) и Претставничкиот дом (Долен дом). Претседателот на државата, кој се избира на непосредни избори, целосно е независен во вршењето на извршната функција. Истовремено претседателот е шеф на државата и врховен командант на

НИ РЕФОРМИ И ПОЈАВА НА

вооружените сили, но и претседател на управната власт и на Владата. Тој е шеф на извршната власт и на севкупната администрација. Носител е на сите "владини" функции. Меѓу своите лични пријатели и партиски личности со големо влијание, тој ги избира извршителите на функциите на администрацијата, кои се нарекуваат секретари и не претставуваат класични министри во смисла на парламентарните влади. Само еден од нив ја добива позицијата државен секретар за надворешна политика, а другите се секретари, директори и сл., кои можат да бидат заменети во секое време доколку тоа го сака претседателот. Доколку претседателот наиде на проблеми со Конгресот тој може за својата политика да го придобива јавното мислење и на таков начин да влијае врз донесувањето на закони и на други акти на законодавното тело. Меѓутоа, од друга страна, неговата работа е подложна на оценка на Врховниот суд, во чиј состав се избираат највлијателните правници во земјата, кои во него работат доживотно, како начин за остварување на нивната независна и непартиска позиција или припадност.

Претседателскиот систем во некои неразвиени демократски земји често пати доведувал до лична диктатура и до

нестабилност во земјата, во која не се развиени доволен број механизми за нивна меѓусебна контрола, пред сè, во институцијата врховен суд и во други органи. Во политичката теорија се смета дека овој модел на организација на власта сосема им одговара на државите со млада демократија, како што е нашата, со оглед на непостоењето на изразена политичка култура и недоволна артикулација на партиските програми и на нивното членство, при што се случува и левопрокламираната (СДСМ) да го штити крупниот капитал, кој е стекнат во криминална приватизација, додека десноориентираната (ВМРО-ДПМНЕ) да е присилена да се грижи за "работничката класа" и за селанството. Притоа, се смета дека личност со силен интегритет и со претходно докажани вредности во бизнисот или во извршувањето на значајни функции во менаџментот со големи мултинационални компании, може да биде многу подобар од некој кандидат за претседател кој ќе го исфрли партиската бирократија на постојните влијателни партии. Всушност, токму опасноста од партизација на функцијата е голем минус во извршувањето на функцијата на Бранко Црвенковски кога, на пример, тој реагираше за постапката на апсење на лица обвинети за орга-

личности за амбасадорски функции, или кога треба да донесе одлука за предвремена амнестија на поранешниот генерален секретар на СДСМ, Љупчо Поповски, осуден за криминал во Министерството за одбрана или, пак, за синот на разузнавачот Зоран Верушевски, кој буквално си поигруваше со државните органи во претходниот мандат на СДСМ.

ЕТНИЧКИОТ СОСТАВ НА САД И НА МАКЕДОНИЈА

Треба да се размисли дали промената на политичката организација во оваа насока може да има позитивно влијание и врз сè поголемата идентификација на припадниците на различните етнички групи со сопствената држава и добивање ситуација во која секој од нив ќе се препознава прво како граѓанин и државјанин на Република Македонија, односно како Македонец, а дури потоа како припадник на различна етничка или верска и религиозна група. На таков начин егзистираат и САД, во кои наспроти големиот број граѓани од различна национална, верска или етничка припадност, постои мошне развиен патриотизам и лојалност на граѓаните кон сопствената држава, во која сите тие се препознаваат едноставно како Американци. Можеме да замислиме до какви апсурди би водела спротивната ситуација на создавање политички партии на Американците од латинско потекло, на црнечкото население кое дошло од Африка, или на оние кои дошле од Ирска, Велика Британија, Франција, Полска и од други европски земји, чиј број е импозантен. Што би било кога сите тие би се поделиле по партии врз основа на етничката припадност и какво влијание тоа би имало врз цврстината на една голема држава, како што е САД, е големо прашање. Со еден збор, идејата за промена на досегашниот систем на организација на власта во Република Македонија со воведување на претседателскиот систем ќе овозможи и остварување на никогаш непостигнатото национално помирување на македонскиот народ, кој од разни историски и други причини и натаму е подложен на најразлични делби, во кои голема улога имаат и партиските раководства. Во секој случај, размислувањата на овој план би морале претходно добро да се анализираат од политичките експерти во земјата.

ХУМАНИТАРНА АКЦИЈА

Со еден повик на 070-143-123 граѓаните ќе можат да донираат 100 денари за децата без родители, за успешно да ја завршат обуката за возачи, со што директно ќе им се помогне во процесот на вработување.

Здружение "Иднина"

АТЕЛСКИ СИСТЕМ: ДА ИЛИ НЕ?

деспотизам во низа јужноамерикански држави. Тој предизвикувал и судири меѓу силниот претседател и незадоволниот парламент, а со тоа и политичка

низиран криминал затоа што тие биле членови и симпатизери на неговата партија СДСМ, на пример, кога настојуваше да предложи партиски обоени